

JOEL LEHTONEN PUTKINOTKO

JOEL LEHTONEN
PUTKINOTKO

Joel Lehtonen

Putkinotko

SAGA Egmont

Putkinotko

Cover illustration: Shutterstock

Copyright © 1920, 2020 Joel Lehtonen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726072648

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com – a part of Egmont,
www.egmont.com

Ensimmäinen luku

Savon eteläosassa, lähellä Karjalan heimon asuinseutujen rajaa, on kaunis ja karu paikkakunta. Saimaa, joskus muualla leveä ja vapaa, supistuu siellä ahtaiden maisemien väliin, niin että ainoastaan harvoin saattaa nähdä ulapalla sellaisen kohdan, jossa silmä ei tapaa missään toista rantaa: vedenkalvo yhtyy siintävään avaruuteen aivan kuin merellä. Yleensä ovat tuon suuren sisäjärven selät täällä pienenlaisia, peninkulman taikka parin, kolmen pituisia. Leveydeltään ovat ne välistä tuskin neljää kilometriä, ja kun lukuisat saaret ja niemet vielä kaventavat niitä paikoittain, näyttävät ne joskus suorastaan joelta tahi kosken suvannolta.

Rannat ovat kolkon karuja, melkeinpä pienoiseen hirvittävyYTEEN asti. Tuossa, aina tyynenä pysyvän rotkolahden perukassa, joka jatkuu niin kapeana salmena, että siitä tuskin saadaan vene kiskotuksi väkivallalla läpi, jos tahdotaan oikaista jonkin niemen ympäri vievä reitti, nousevat jyrkät kallioseinät tuuheasta kaislikosta. Niistä seinistä puskee esille monenmuotoisia, kummallisia kivilohkareita, harmaita ja sammaltuneita, milloin neliskulmaisia ja irtonaisilta näyttäviä, milloin ikäänkuin kiintonaisia hyllyjä tahi portaita. Paikoittain ovat ne pykämät niin vähäisiä, että ihminen saattaa ainoastaan vaivalla nousta niitä myöten metsäisen kukkulan harjalle, mutta ei mitenkään laitumelle laskettu karja. Näillä jyrkillä ja louhisilla rinteillä kasvaa koivu hoikkana ja kituvana, kun se taas alempana, sellaisissa paikoissa, minne halkokauppiaiden rekien on melkeinpä mahdoton päästä,

nousee mahtavaksi jättiläiseksi. Koivun toverina näkee usein alakuloisesti nuokkuvan pihlajan, mutta tavallisimmin petäjän: louhikkopetäjän sitä vääristyneemmän kuta jyrkemmällä rinteellä se kasvaa. Tuolla töröttää parin petäjän latva kuivuneena ja tummana puikkona. Tuossa on jälleen tuuli vääntänyt puun vinoon. Toisaalla se on kaatanut yhden sillä tavoin, että juurakko kuumottaa mustana rykelmänä pystyssä ja huippu on heittynyt vuoren hyllyltä suoraan syvyyttä kohti, riippuen puolittain ilmassa.

Ja kuitenkin vaivainen petäjä elää.

Kun käyräkokkainen sisämaanvene on solunut läpi jostakin kapeasta salmesta, voi soutaja kääntyä sekä oikealle että vasemmalle, sillä salmia ja lahtia on joka puolella. Outo ei löytäisi noissa sokkeloissa minnekään. Mutta se, joka tuntee väylät ja pyrkii tätä oikotietä järven aukealle, joutuu sinne kiertelemällä, pitkin lammen tapaisia leveämpiä paikkoja, joissa vesi välkkyi vihertävänä ja hopeisin viiruin ja joissa silloin tällöin pulahtaa kala lumpeiden seassa.

Tuolla on ulapalle vievä syvä laivareitti. Sen käänteessä paistaa valkeaksi kalkittu kummeli taikka pienen pieni vilkkumajakka, sylen korkuinen, punaisine ja sinisine lyhdynlaseineen. Pian joudutaan ulapalle. Se näyttää matalarantaiselta, sillä vastapäiset mantereet ja saaret ovat toki peninkulman päässä, joskin ovat melkein yhtä korkeat kuin tällä puolella. Ulappa avautuu eteen uuden niemen takaa, joka nousee syvyydestä jyrkkänä kuin seinä, hyvin kymmenenkin sylvä korkeana. Tuossa seinässä ei ole minkäänlaisia hyllyjä eikä lokeroita. Sen juurella vedessä asuu paikoin ainainen varjo. Auringonsäteet eivät koskaan pääse sinne syvyyksiin. Ja vuoren huipulla, humisevassa hongikossa, viheltävät haukat.

Tuolla näkyy kapean ja kaislaisen salmen toisella reunalla omituisia, suuria kiviä rannalla. Aivan veden

äyräällä. Joku niistä muistuttaa istuvaa sammakkoa. Ja yksi on muodoltaan ikäänkuin hevosen pää, eräältä taholta nähtynä: turpa kurottautuu juomaan pienestä poukamasta.

Tällaiset ovat Kenkkuinniemen rannikot.

Entä sisämaa?

Sinne ei oikeastaan kulje mitään teitä, vaan pelkästään niin huonoja polkuja, että karjan on vaikea siellä liikkua, noilla vuorilla kiipeävillä ja heti taas rotkoihin syöksyvillä poluilla, etsiessään hengenvaaralla louhikoista niukkaa ruohoa. Tämä sisämaa on melkein yhtä karua kuin rannikko. Taloja on harvassa, ja niitäkin erottavat toisistaan ainaiset vesien taikka mäkien solat, lahdet ja puolittain umpeen sammaltuneet lammet. Kylistä siinä mielessä kuin edes muualla näillä Saimaan pienikyläisillä seuduilla ei voi puhua. Harvalla taloista on mainittavan laajalti hyväpohjaista maata pelloksi ja kiitettävän leveältä reheviä alanteita niityksi.

Maan karuudesta ja vesien esteistä johtuneekin osaltaan, että tällaisella seudulla saattaa tavata kansaa, joka on, paitsi yleensä köyhää, joskus siinä määrin kehittymätöntä, saamatonta, itsepintaisen kulmikasta ja taikauskoistakin, että mieleen johtuu melkeinpä kaikkein alkeellisin metsäläisyys. Ja tämä seikka on sitä merkillisempi, kun sivistyskeskusta, kaupunki, on ainoastaan peninkulman päässä.

Mutta kaunista on se karu paikkakunta. Kaunista syksylläkin, milloin ei sada päivät pääksytysten ja sulje ihmistä katon alle, ahdistavaan harmauteen. Tai jos ei myrskyä niin, että järvet ovat yhtä valkeaa kuohujen hyppimistä ja kiehumista kallioiden kärjillä, joten ei usein viikkoon pääse kulkemaan minnekään, tuota ainoaa helpompaa tietä, vettä, pitkin. Mutta toista on tyyninä syyspäivinä, hiljaisina ja syksyisesti utuisina. Kauniit ovat silloin kalpeansiniset järvet. Niiden takaa kuultavat

keltaiset koivut jo harmaaseen vivahtavilta vaaroilta. Mutta lahtien louhisilla rannoilla paistavat haapojen lehdet mustanpuhuvasti punaisina kuin villein veri.

Syksyiltaina auringonlaskussa kiiltävät sulkapetäjien kyljet kuin ohuet veriviirut, joltakin metsäiseltä töyryltä, joka kohoaa laaksosta. Ja koivuissa käy suruinen ja viluinen suhina.

Myöhemmin, yön pimetessä, ovat niemet painuneet mustaan varjoon, mutta kajastus hohtaa kauan keltaisena taivaanrannalta, näyttäen nuo niemet varjokuvina, synkkinä ja uneksivina.

Talvella, keskellä lunta ja pakkasta, on erämaisia kuutamoina. Metsä paistaa huikaisevan valkeana lumessaan, joka säkenöi ja kiiluu. Kaikki on hiljaista. Vain ketut etäällä äännähtelevät. Ja tähdet välkkyvät.

Tulee kevät. Jäät ovat lähteneet vesistä. Valaistus on kuin kultaa: maat ja ilmat täynnä ikäänkuin värisevää kultatomua. Järven ulapoilla on valon loisto monistunut tuhatkertaiseksi. Saaret ja niemet verhoutuvat siniseen autereeseen.

Milloin voisi unohtaa keväistä iltaa siellä, viluista iltahämärää noilla salmilla? Laineet tulevat lepoon asettuen etäisiltä seliltä, joiden takana hulmuu rusko taivaalla monen värisenä, synkkien pilvien alta metallisesti punaisena. Taivaan tuokion kestävä värileikki, nuo hattarattomat läikät, joista ei tiedä, ovatko ne sinisiä tai vihreitä, kuvastuu vesissä vielä itseäänkin epätodempaa ja hämäämpänä.

Jos sydänkesällä kiipeilee siellä metsäisillä kukkuloilla, niin voi joutua jollekin kummulle, mistä näkee pitkälle lahdelle, ja silloin hämmästyttävä ja huikaistuu. Niin kaunis saattaa se lahti olla, niin lämpöisen sininen väriltään, ja loistava ja riemukas, ettei melkein usko silmiään! Järviseutujen ihanuutta!... Illalla, kun aurinko on mennyt

mailleen kauas ulapan ja kyläisten vaarojen taakse, huomaa järven, jos siellä soutelee, sinisen harmaaksi: himmeän sinertäväksi, ikäänkuin syreeninkukalle vivahtavaksi. Kaukaa ohitsekulkevan laivan mainingit pyörivät sileinä ja kiiltävinä. Niissä heijastuvat kaikki taivaan värit, joissa tuhkansinervä on kuitenkin valtavärinä.

Toinen luku

Suuren ulapan rannalla näkee soutaja tai laivalla matkustava siellä lahden poukamassa joukon pieniä ja harmaita rakennuksia. Jos on tuulinen ilma, hyrskyävät aallot lahden suussa ja kokoavat vaahtoa hietikkoon sen pohjaan, sillä lahti on avonainen suoraan ulapalle päin. Mutta tynnellä ilmalla karehtivat laineet lempeästi ja leikitellen noilla rannoilla, haapojen varjossa.

Lahden toisella reunalla näkyy kaislikossa muutamia kellertäviä katiskoita.

Rakennukset ovat rinteellä, hiukan ylempänä rantaäyrästä. Ne on kyhätty epäjärjestykseen, mikä millekin kalliolle. Jotkut niistä ovat niin harmaita, että ne erottaa juuri parhaiksi taustana olevista puuttomista louhista, jotkut taas mustia, surullisen tai suorastaan kolkon näköisiä, varsinkin päärakennus: mökki, jossa on vihertäväksi naavettunut katto.

Mökissä ammottaa oviaukko, jossa ei ole ovea. Neliruutuiset ikkunat ovat vinossa mikä oikealle, mikä vasemmalle. Ja ympäryslaudoitus on niistä osittain ravissut pois.

Korkea koivu kasvaa mökin nurkalla. Sen juurella on kumpu, perunakuoppa.

Mökin edustalla on neliskulmainen pihamaa, saunakukkia kasvava, toisesta reunasta perunamaaksi kynnetty nurmikko. Piha suippenee rantaan päin niin, että rantaveräjän viereen istutettu humalisto rajoittaa suureksi osaksi sen alareunan.

Piha-aitauksen sisällä on vielä pari pientä aittaa. Ja toisen aitan takana joku koju, joka nyyköttää kallellaan.

Rannempana on läävä, notkalleen painuneine kattoineen, sikolätti ja muutamia harmaita korsuja. Lähimpänä rannalla sauna.

Lahden matalammalla puolella näkyy nuottakota, jossa ei ole nuottaa, vaan ainoastaan kasassa verkkoja sekä pajuista ja pärekonteista tekaistuja mertoja.

Mutta erillään muista rakennuksista, ylhäällä kalliolla, on musta riihi.

Koko rakennusryhmä on alakuloisen, jopa melkein vihamielisen näköinen.

Mutta jos soutaja on tullut maihin ja nousee rannalta karjakujaa ja katselee ympärilleen mökin kulmalta tai riihikalliolta, niin saa paikka lempeämmän sävyn ja rehevämmän muodon. Kallioiden takana rinteellä on pieniä peltoläiskiä, joilla kasvaa viljaa. Viljan keskeltä kohoaa kallioita ja vielä runsaammin kivistä kasattuja raunioita vattupensaineen ja loistavine horsmineen. Peltojen pientareet ovat nurmea, missä kohdin ei kasva leveitä pihlajia tai pehmeästi nuokkuvia tuomia.

Peltoja alempana mökin takalistolla on pitkä ja kapea luonnonniitty. Siellä versoo pajupehkoja ja suopursuja, heikossa ruohossa ja punaisessa karhunsammaleessa.

Mutta runsaasti on varsinkin korkeita putkia.

Niityn ojat kiiluvat täynnä mustaa ja mutaista vettä, sillä niitty päättyy syvään lampeen, joka paikoittain katoaa vaaleain pajujen ja raitojen kätköön, toisin paikoin jälleen aukeaa näkyviin kuin mikäkin joki, loitoten komeasti kaartuvana ja kuvastaen vastapäistä louhirinnettä.

Tältä mantereen ja sisälaakson puolelta näyttää Putkinotkon paikka kesäisin melkoisen vehmaalta ja kodikkaalta.

Mutta mikä rakennus pilkottaa laivareitille vielä tuolta toisen lahden perukasta, koivikosta? Punertava se on ja korkea. Siinä on lahdelle ja etelää kohti parveke ylhäällä. Ja alakerrassa pylväskuisti. Sen ikkunoissa on uutimet, sen seinämillä syreenipensaita. Ja sen edustalla törröttää paljon kuivuneita omenapuita. Lahteen aleneva rinne on nurmikkaa, kauniisti kiemurtavine polkuineen ja runsaine putkineen. Suurin polku tuo rannalle venelaiturille ja saunan luokse.

Sehän on Aapeli Muttisen huvila.

Ja mökki on Putkinotkon huvilatilan vuokralaisen, Käkriäisen asunto.

Kolmas luku

On varhainen aamu, heinäkuun viimeisinä päivinä. Mökin pihalla on hiljaista. Ainoastaan pääskysset, jotka lentelevät aitan päätyyn naulatun viiritangon ympärillä, ääntelevät terävästi. Ja pari leppälintua tirahtelee mökin lahoneessa salvaimessa.

Metsistä kallioiden toiselta puolelta kuuluu rastaiden ja muiden pikkulintujen hälinää.

Pienen lahden toinen sivu on tumma, sillä aurinko, joka on kotvan sitten noussut ja paistaa kaljun mäen ylitse, ei sinne käy. Rannalla läpisevät haavat aamuviluisesti. Ja vedestä nousee usvaa. Rannan penkereellä kasvavat heinämättäät hohtavat paksussa ja kylmässä kasteessa.

Jos kuka tulisi rannalta pihalle, seisoisi siinä, ihailisi ulapan heräävää kauneutta ja nousisi mökin nurkalla kasvavan koivun luokse, jonka latvapuoli paistaa aamun kellassa, ja katselisi mäeltä lammelle, sen rinteelle ja niitylle päin, niin näkisi hän paikan sillä taholla vieläkin kauniimpana kuin järven puolelta. Mykevät peltokumpareet, joilla kasvaa millä rehevää perunaa, millä kellastuvaa ruista tai pehmeää kauraa taikka sitäkin vihreämpää ja välkkyvää ohraa, luovat painannekohdissaan tummia varjoja koko pieneen peltoaukeamaan. Niityllä ovat raitojen, tuomien ja pihlajien varjot suunnattoman pitkiksi venyneitä. Ne ulottuvat monen saran ylitse. Laihasta heinikosta on osa jo katkeillut viikatteen edessä ja levännyt yötään karheille unohdettuna. Mutta nopeasti lyhenevät puiden varjot auringon rientäessä korkeammalle. Ilma lammin rannalla loistaa sinisenä ja punertavana usvien

yläpuolella. Lampi huuruaa moninverroin sakeammin kuin järvi. Siinä väkevästi sinisessä ilmassa välkähtelevät auringon selkeät säteet kuin mitkäkin kiiltävät teräslangat. Lammen kalvolla syntyy siellä täällä hopeisia renkaita, joiden piirit laajenevat ulottumaan yli koko lammen. Ne renkaat tyyntyvät ja hälvenevät. Mutta uusia tulee jälleen, pieniä ja selväpiirteisiä, kun kalat pulahtelevat ulpukkain ja lumpeiden keskellä.

Mökin pihalla ei vielä liiku ketään.

Nyt alkaa rannalta, ulkorakennuksilta päin, kuulua hiljaista ja kimeää määkymistä. Se on pienen vuonan, joka mäkättää vapisevalla äänellä emolleen, hämärässä kujassa läävän ja tallin välissä. Kujan lautaovet on pönkitetty ulkoa kiinni puoleksi veistetyllä ja karjapihassa tahrautuneella hirrellä.

Tämän mäkätyksen kuulee erinomaisesti mökin koira, siellä lintujen jälkeen ensimmäiseksi heräävä olento. Sen nimi on Hurja, joskaan nimi ei aivan vastaa sen luonnetta. Se on maannut tapansa mukaan yönsä mökin rappeutuneiden portaiden alla. Nyt se vavahtaa, kun tuo hiljainen ja valittava ääni sattuu sen korvaan. Se avaa pimennossa tihruiset silmänsä ja nostaa nopeasti takkuista päätänsä. Sen mielessä herää kuva karitsasta: kuinka se pieni lammas hoippuu pitkällä ja pakoon pääsemättömillä jaloillaan sitä puolustavan emälampaan takana. Mutta nopealla liikkeellä saisi Hurja sen ehkä kiinni, aivan kuin Hurja on joskus metsässä tavannut kivenkolosta jäniksen pojankin, syönyt sitä louhikossa täydessä rauhassa lapsilta ja varsinkin kissalta, joka kärkkyy aina hänen saaliitaan, kärkkyy hänen myyriäänkin, saati sitten jäniksiä. Ja puolen päivää jänistä syötyään on Hurja kantanut sen pyöreän ja verisen pään näytteeksi kotiin, se on ollut komea metsästyksen tulos, ja Hurja niin kylläinen, ettei se ole tullut pariin päivään tietämään ruokaa muulta perheeltä.

Eivätkä ne perheen ateriat aina ole kovinkaan runsaita. Niinpä onkin Hurja tottunut pienestä asti syömään paitsi joskus jäniksen yksinpä päästäisiäkin, kissalle kelpaamattomia. Niitpä se ajaa ja kaivelee useasti perunamaan vaoista, touhuten lammenpuolisella rinteellä niin että selkä ja häntä vain vilahtelevat perunanvarsien keskeltä. Ja sitten se tulee takaisin pihalle lyhyet jalat juurta myöten mullassa ja laiha selkäkin rupaa täynnä.

Nyt saa pieni vuona Hurjan pistäytymään nopeasti portaiden alta ja nuuskimaan ilmaa kuonollaan, jonka kärki on mustanvärinen. Tuonne alas läävälle se nuuskii. Se aikoo jo lähteä sinne juoksemaan. Se kohottaa pystykorviaan.

Mutta silloin kuuluu saunalta kolahdus, ja Hurja näkee saunan ovesta ilmestyvän jonkun mökin väestä. Se tunteekin ilmestyjän mökin emännäksi, vaikka se onkin huononäköinen, joten kirjakauppias Muttinen sanoi kerran, kun se haukkui häntä villitysti mökin töyryltä, että se tarvitsisi päähänsä sankalasit erottaakseen, vihamies vai tuttavako taloon on tulossa. Se sana oli lapsista hauska, samoin kuin aina on hauskaa, että Hurja osaa haukkua.

Sitten muistaa Hurja epäselvästi seuraavan seikan: äskettäin, silloin, kun tuo heikolla kurkulla ääntelevä eläin ilmestyi tänne, ja aina myöhemminkin on emäntä ollut Hurjalle kova, jos se on tahtonut sitä eläintä ahdistella. Sillä Hurja on ajatellut sellaisen syömistäkin. Nyt pysähtyy Hurja yhtäkkiä pihalla, tuskin nähtyänsä emännän rannalla saunan edustalla. Emäntä liikkuu alaveräjää kohti, Hurja pyörähtää selin ja lähtee ryömimään vatsa maata vasten. Mutta kun sille ei karjaista, emäntä kun näet ei ole sen aikeita huomannutkaan, niin se kääntyy jälleen ja alkaa heilutella häntäänsä. Heiluttaa sitä pari kertaa. Sitten se näkee, ettei siitäkään välitetä. Silloin laskee se valkean häntänsä, katselee hiukan ympärilleen ja painuu vielä

takaisin portaiden alle, ensin vähäisen seinänviertä
vesitettyään ja pureskeltuaan ruohonlatvoja.

Sinne asettuu Hurja huokaisten. Portaiden koloon ovat
lapset koonneet kesän alussa sille ja itselleenkin heiniä,
joilla on hyvä maata aamukylmässä, sillä ne eivät ole vielä
niin kirppuisiakaan kuin talvella siellä olleet heinät. Hurja
huokaisee ja painaa tihruiset silmänsä umpeen.

Neljäs luku

Emäntä seisoo karjapihalla kalliolla, keskellä lastuja, risunjätteitä ja lehmänjälkiä. Hän seisoo kumarassa ja veltosti harallaan riippuvin käsivarsin. Saunassa, josta hänkin on tullut nukkumasta, nukkuu vielä koko Käkriäisen muu perhe, mies ja kymmenen lasta, jopa lisäksi miehen vanha anoppi, tullut tapansa mukaan muutamiksi kesäviikoiksi tänne oleksimaan. Saunassa niin ahtaassa, että kukin seinä täyttäneen parin sylen mitan. Siellä on heitä ollut yöllä kolmetoista henkeä, seitsemänkymmenen ikäisestä pienimpään asti, joka on syntynyt kevättalvella samaisessa saunassa, kitkerän savun keskellä, tuiskun kohistessa ympärillä, minkään kylänakan auttamatta äitiä, sillä hän on tottunut tekemään yksinään nämä ituisensa.

Mutta onhan mökki runsaasti isompi saunaa! Tuvassa on neljä ikkunaa, kaksi päädyssä ja yksi kummassakin sivuseinässä. Miksi ovat siis Käkriäiset sulloutuneet kaikki pieneen saunaan? Onko tuvassa, mustankiiltävien seinien raoissa ja penkkien halkeamissa, niin runsaasti luteita, ettei uni tulisi siellä aikuistenkaan ja nahkaltaan karaistuneempien silmään ja että lapset siellä inahtelisivat sen kiusan tähden kaiken yötä keskellä untaan, heittelehtisivät rauhattomasti lavereillaan ja vongahtaisivat tuon tuostakin parkaisevaan itkuun? Ja raapisivat itseään raivoisasti. Kyllä, tosinhan on niitä punaniskaisia elukoita tuvassa, ja ruskeaniskaisiakin on muutama. Mutta juuri samoin ja vielä enemmän on niitä täällä kaiken kesää asutussa ja viidesti viikossa lämmitetyssä kilyssäkin, josta nyt kuuluu selvästi miehenkurkun jyrisevä kuorsaus ja

jonkun pienokaisen aamu-uninen itkun yninä: »Yy-yy-yy-yyh». Yninä vaikenee jälleen. Lapsi on nukahtanut uudestaan aamun hiljaisuudessa. Ja järven selkä sohisee yhä aamu-unisesti.

Kas, nyt vasta alkaa mökissä kanakin laulaa.

Kana eikä kukko.

Vanha ja valkeapilkkuinen kana, mökin ainoa. Ei täällä ole ollut kukkoa siitä saakka kuin kettu eräänä kesänä sieppasi Käkriäisen oman hoidokin, komean ja punaisen kukon, vei juuri tuosta saunan nurkalta, vaanittuaan sitä tupakka-aitauksen takaa. Se aitaus! Niinkuin silloinkin kasvaa siinä, saunan päässä, nyt mökin isännän tuuheaa ja lihavalehtistä tupakkaa, parhainta koko Kenkkuinniemen paikkeilla, sanoo Käkriäinen. Ja parhain kukkokin hänellä oli, jotta hän suuttui kovasti ketulle ja aikoi vääntää siltä niskat nurin, ja tappaakin sen uhkasi hän. Ja sen ketun tähden jätti hän sitten pois koko kanojen pitämisen, joskin myös siksi, ettei kanoista ole mihinkään, koska ne repivät nokallaan ja jaloillaan tupakkamaita. Hän ei hankkinut enää uusia kanoja, kun kettu ryösti niitä ruispeltoon ja metsään ja haukat veivät toisia ilmaan. Eikä antanut eukkonsakaan hankkia.

Nyt on kanoista ja kukoista jäljellä enää ainoastaan se yksi kana, joka laulaa aamuvirttä Putkinotkon mökillä.

Mutta tällä kertaa ei Juutas Käkriäinen muistele kettua eikä kukkoa. Eikä hän ajattele tupakkamaitaankaan, joita on muuallakin, nimittäin pihalla ja riihen takana. Eikä kuule kanan laulua. Hän nukkuu kuin tukki. Hänen suunsa on auki, suu, josta kuorsaukset korahtelevat mahtavasti, luteiden kuljeskellessa miehen punoittavalla naamalla. Siellä hän kellottaa ylhäällä lauteilla, perimmäisellä paikalla, niin sanotussa hevosnurkassa: takanurkassa nimittäin, missä löyly on kuumin. Käkriäinen on tosin aukaissut melkein kaikki nappinsa, mutta takki ja housut

hänellä on yllään. Ja päässä on hänellä talvella pidettävä karvalakki, savolainen reuhka. Jalassa jonkinmoiset varrelliset huopakengät, mikäli voi päättää, sillä ne ovat kuluneet rikki melkein pilalle.

Ja iso piippu riippuu hänellä maatessa toisesta suupielestä.

Toinen perälava on ollut hänen vaimonsa paikkana, yönsä vaatteissaan nukkuneen, kuin muutkin. Siinä on päänalusena kylvetty saunavasta. Ja vastan vieressä pesukaukalossa nukkuu pienin vauva, joka on levännyt yönsä äidin rinnoilla.

Kuskipukilla eli lämpimän kiukaan puolisella lavalla makaa Käkriäisen kaksi vanhinta tytärtä. He makaavat jalkapohjat vastatusten ja kovin kyttyrässä, kun penkki on käynyt heille kahdelle liian lyhyeksi. Nuorempi heistä, hentovartaloineen Leja, raottelee silmiään, ja hänen huulensa, jotka ovat kuin hohtavat vaapukat, kiertyvät pieneen ja virkkuun haukotukseen. Mutta Saara makaa sikeässä unessa. Hän hengittää niin että tohisee ja että rinnat, joita ympäröi likaisenkeltaisilla pitseillä koristettu paita, pullistuvat. Jalassa on hänellä punaiset sukat, mutta nappikengistä, jotka hän asetti eilisiltana makuulle ruvetessaan tuohon penkkiinsä alle, on toinen pudonnut saunan lehtiseen ja onkimatojen asumaan karsinaan. Pienet lapset ovat sen pudottaneet sinne unissaan, maatessaan lauteiden jalkasillalla ja keikkuessaan sinne tänne syöpäläisten nipistäminä ja toisiaan tuupiskellen. Siinä heitä on niin monta, ettei oikein selvääkään saa. Isompia ja pienempiä sikin sokin. Sängynpeiton seasta, jonka pumpulit ovat purkautuneet ulos, näkyy paljaita sääriä, valkeita taikka mustanruskeiksi ahavoituneita. Väri riippuu siitä, onko kuka tyttö vai poika, hameellako polvensa suojannut vai paljain pohkein juossut. Säärien joukossa, jotka ovat toistensa ylitse ristissä tahi toisiinsa sotkeutuneet, on

pieniä vartaloita ja päitä, suurempia tai vähäisempiä, missä pitkätukkainen, missä vielä pitempitukkainen. Edellinen on jonkun poikalapsen, jälkimmäinen tytön.

Ja siinä tuo lapsukaisten kasa kihnuttaa itseään, raapii pienin kynsin sekavia päitään ja ruumiitaan, sillä paitsi punaiset ja karpalomaiset lutikat raivoavat heidän pinnassaan nopsat kirputkin ja muut yhtä kutittavat.

Lähinnä vanhin poika, kalpea ja solakka Ananias, jo melkein aikamies, loikoilee alhaalla saunan permannolla, tuoreelta lemuavalla lehtikasalla, vieressään joku lihava pikku veli, paksuposkinen Topi. Mutta anopille on annettu paikaksi permantopenkin ovensuun puolinen pää, koska näet saman penkin peräpuolella tohisuttaa nenäänsä vanhin poika, vankkaluinen Malakias. Siinä makaa anoppi kuumen saunan kylmimmässä osassa. Kyyryinen mummo. Polvet koukussa vihertävää ikkunaa kohti, jonka takana lotisee aamuinen ranta ja jonka riepupaikkojen välistä pilkistelee sisälle korkeita viholaisia. Sellainen on vanhan ja heikon mummon kohtalo, Käkriäisen vaimon äidin. Hänen oikea olinpaikkansa olisi pitäjän vaivaistalo, mutta tänäkin kesänä on hän karannut sieltä, päässyt muutamaksi viikoksi Putkinotkoon. Joskin hän kiusautuu Putkinotkossa huonommilla ruuilla ja melkeinpä huonommalla kohtelulla kuin köyhienhovin akkaseurassa, niin saapa hän täällä toki olla missä tahtoo: erillään, metsissä marjoja poimimassa, tarvitsematta mennä määrätunnilleen ellei juuri työhön, jota ei näin vanhoilla kunnan hoidokeilla juuri teetetäkään, niin ainakin syömään ja makuulle.

Mutta miksi nämä ihmiset eivät nuku avarassa pirtissä, vaan pienessä ja tulisessa saunassa?

No, heitä ei kuumuus kammota. Nuo luonnonlapset, miehet, jotka liikkuvat talvella hevostöissä tai halkoja hakkaamassa viiltävillä pakkasilla ja syvässä hangessa, ja pojat, jotka hiihtelevät usein hyvinkin ohuissa pukimissa

katsomassa jäniksenpyydyksiä taikka laskemassa mäkeä Putkinotkon töyryltä, ovat yleensä sisällä vilunarkoja. Samoin nämä naiset, jotka rämpivät syksyisin kantamassa vesikorvoa rannasta navettaan ainoastaan yksi ohut hame päällä ja sekin korkealle käärittynä, niin että paksut pohkeet ja reidetkin vilkkuvat punaisina. Siksi he eivät nuku nyt aitoissakaan, joita pihan reunustalla on parikin, tummia ja vinoon kallistuneita. Vankka Malakias, häntä pari vuotta nuorempi Ananias ja heitä vielä viisikin vuotta nuorempi Topi koettivat kyllä asettua sinne, kun ilmat juhannukselta lämpenivät, viimeinkin. Sinne he puuhasivat itselleen pesän heinistä, ylemmän aitan vinnille, koska itse aitat ovat täynnä kaikenlaista muuta: akkojen hameita, ruumenia ja Juutas Käkriäisen työkaluja ja tupakoita. Mutta alemmassa aitassa jälleen on maitoja ja hulikoita. Siellä ylisillä he makasivat, Malakias ja Ananias, pyöreillä kattovasoilla tuetun pärekaton alla, jolla pikkuisten lintujen varpaat aamuisin rapisivat ja jonka päädyssä viiritangon puikolla pääskysset laskettelivat iloista tirunlirutustaan. Paksuposkinen Topi heillä oli haarojensa välissä. Mutta nyt, heinäkuun loppupuolella tuli heillekin siellä vilu. Ja sisään he muuttivat takaisin, toisten luokse lämmitettyyn saunaan.

Ja joskin päivät nykyään ovat melkein pä kuumimmillaan, niin öisin aamun koitteessa on ulkona viiltävä vilu.

Sellainen on pohjolan kesä.

Eikähän köyhillä ole liikoja vaatteita, joihin kietoutua paikallaan maatessa.

Mutta voisi kai pirttiä lämmittää? Sillä onhan Putkinotkossa metsää, suurta koivikkoa, on syltäkin paksuja ja uunin vankasti kuumentavia koivuja. Miksi sitten sängyt tuvassa ovat tyhjinä, toinen ruskeaksi maalattu ja toinen vesisateen harmaaksi värittämä, koska näet niitä on silloin tällöin pidetty ulkona kalliolla, että ilma ja sade huuhtelisi ja karkoittaisi niistä punaiset pois? Miksi on sängyt hylätty

pelkästään joidenkuiden vanhojen housujen ja hameiden olinpaikaksi? Ja yksinään on heitetty tupaan mökin ainoa kukkakin, Lejan kalpea turkinpalko.

No, kukka nyt on kukka!

Ja tupaa voisi kyllä lämmittää. Mutta siinä ei kestä lämmin.

Sillä siitä on takaseinästä kolme, neljä hirsikertaa olemattomissa. Siinä ei voi elää muuta kuin päivisin.

Tässäkin eräänä aamuna, kun mökin emäntä, Rosina meni ensimmäisenä tupaan, risukasa helmassa sytyttämään tulta kahvipannun alle, niin istui siellä pankolla, karstaisen padan vieressä, iso kettu. Punainen tulikettu. Mökin emäntä pelästyi, mikähän tässä vielä tulee, kun ketut työnnäikseivät sisälle, padasta lihalientä haistelemaan. Ananias oli edellisenä päivänä kalalla käydessään tavannut merrasta poikueen pieniä sorsia, ja niitä oli keitetty, ja jos lienee kettu älynnyt sen lintukeiton hajun. Vai mitä lienee tullut varoittamaan, pahaa aikomaan? Siinä se pankolta hävisi kuin lentämällä. Pelästyneen Rosinan, joka oli jäänyt paikalleen ovensuuhun ja tuijotti kettua, ei tarvinnut sitä edes hätistää pois.

Niin, ketut pääsevät tupaan. Tupa on takapuolelta aivan avonainen, ja päädyssä ja pihan puolellakin on puolitoista kyynärää korkea rako, josta sekä aurinko ja kuu että pian taivaalla kuultavat tähdet pääsevät hohtamaan sisälle.

Itse Juutas Käkriäinen otti viime keväänä seinistä kolme neljä hirsikertaa irralleen.

Viimeinkin hän ne otti. Kun Putkinotkon herra, Aapeli Muttinen, oli jo vuosia aina täällä maalla kesäisin käydessään niistä nurissut ja nalkuttanut. Ja näkyttänyt siitä, että Käkriäinen oli antanut niinä kymmenenä vuotena, jotka hän oli hoitanut Putkinotkon mökkiä, tupansa ikkunoiden mennä rikki. Eikä ollut korjannut ruutuja muuten kuin ensin päreillä ja sitten rievuilla, ja sitten

heinillä täytetyillä pusseilla ja viimein oljista punotuilla matoilla ja vanhoilla housuillakin. Joten ikkunoista valui talvipakkasilla vesi puroina seinille ja mädännytti pian honkaisetkin hirret. Muistakin asioista se oli nälkyttänyt. Mutta eipä Käkriäinen ollut toppanaankaan Muttisen sanoista. Ei varsinkaan ensi aikoina, jolloin se olikin ollut hyvä ja lauhkea mies, se Muttinen. Lauhkea aivan kuin silloin, kun se oli antanut tämän Putkinotkon mökin Käkriäiselle. Antanut omaksi, niin alkoi Käkriäinen luulla, sillä Muttinen oli paitsi lauhkea myöskin varakas mies. Ja ne suulliset vuokraehdot ne houkuttelivat Käkriäisen siihen hyvään luuloon. Sitä ennen oli Juutas Käkriäinen asunut tuolla aivan korvessa, vielä kauempana kaupungista kuin tämä Putkinotko. Kievarin mökissä hän oli asunut. Siellä hänellä oli kahdeksankymmentä possakkapäivää vuodessa, suoritettavia sellaisina aikoina, milloin isäntä vain halusi, vieläpä puolet niistä hevospäiviä. Mutta silloin oli Muttinen ostanut tämän Putkinotkon paikan ja rakentanut huvilansa tänne. Ja hän oli tahtonut tänne Käkriäisenkin, vuokralaiseksi tai hoitajaksi taikka voudiksi, vartioimaan talvisaikaan huvilaa varkailta, ja sen pensaita ja puita jäniksiltä. Siitä velvollisuudesta oli hän antanut Käkriäiselle Putkinotkon pellot ja maat vapaasti viljeltäviksi.

Hoidettaviksi ihan niin kuin Käkriäinen itse tahtoi.

Muitakin ehtoja oli vielä. Kiviaita olisi Käkriäisen ollut tehtävä huvilan puutarhan ympärille, vähitellen, vuosien kuluessa. Ja vedettävä muutamia kymmeniä kuormia talvessa mutaa sinne omenapuiden ja pensaiden juurille. Mutta nyt on Käkriäinen melkein mielissään, ettei hän ollut täyttänyt niitäkään vaatimuksia. Ja mitenkä hän olisi täyttänyt? Kun on niin paljon noita penikoita, lapsia, elätettävinä! Ja joskin eräät niistä ovat olleet jo vuosia suuria, niin eihän niitä tullut sellaiseen työhön komennetuksi. On ollut omiakin töitä. Ja Käkriäisen on

tässä täytynyt levähtääkin, komentamasta ja touhuamasta, koska hän ei ole itsekään saanut käsistään noita töitä.

Sillä Käkriäisellä on, kuten anoppi, - tuo tungeksiva mummo, mutta tässä asiassa kyllä totta puhuva, - usein sanoo, sellainen merkillinen nukuttamisen tauti. Tautia se saattaa olla: tauteja on monenlaisia. Niin uskoo Käkriäinen itsestään, ja on ehkä oikeassa.

Ja senkään tähden ei Käkriäinen ole tullut näinä kymmenenä vuotena noita velvollisuuksia täyttäneeksi.

Ja siitä nyt Muttinen vähitellen suuttui, ja rupesi lopulta möyryämään paitsi kiviaidasta ja mudista myöskin muista aidoista ja rakennuksesta.

Että hänen, Juutaksen, olisi ollut hoidettava Muttisen mökkiä. Rikkaan miehen, jonka Käkriäinen luuli lahjoittavan koko mökin hänelle: niin huokeilla ehdoilla antoi hän sen hänen hoitoonsa, ja yksinäinen mies se on. Oleskelee täällä ainoastaan kesillä, eikä aina kesilläkään. Nytkin on vielä kaupungissa.

Ja sanoihan Muttinen aikoinaan, että jos Käkriäinen täyttäisi ne ehdot, mokomat, niin hän antaisi Käkriäiselle oman palstan...

Siihen omistamisen unelmaan tottui Käkriäinen niin, että antoi mökin rakennuksenkin rappeutua.

Ja silloin Muttinen rupesi komentamaan, että Käkriäisen olisi ollut sitä hoidettava kuin omaansa. Siitä näki Käkriäinen puolestaan, ettei se annakaan hänelle tätä mökkiä. Ja hänkö nyt hoitamaan vierasta mökkiä! Ja korjaamaan vierasta rakennusta!

Kauan pullisteli ja keinotteli hän Muttisen vaatimuksia vastaan. Mutta viimein teetti Muttinen hänellä kirjallisen kontrahdin: panetti hänellä puumerkin paperiin, jota heillä ei ensin keskenään ollutkaan.

Sen paperin nojalla hän nyt on saanut Käkriäisen korjaamaan pirttiä, tiukattuaan kolmisen vuotta sen

kontrahdinpykälän täyttämistä. Toisena syksynä kontrahdinteon jälkeen kaatoi Juutas Käkriäinen metsästä tarvittavat puut mädänneiden seinähirsien tilalle, koska Muttinen lupasi antaa hänelle jäniksenpassit, ja mökissähän Käkriäisellä olisi kyllä muussa suhteessa kuin Muttisen kovennusten tähden parempi olla kuin muualla. Seuraavana keväänä Juutas koloi sitten osan niistä kaadetuista hirsistä, ettei toukka olisi päässyt kaivelemaan niitä reikäisiksi. Aapeli Muttinen tyytyi sinä kesänä siihen. Mutta seuraavana kesänä rupesi hän taas polttelemaan, että puut on kuorittava kaikki, ja vedettävä kartanollekin. Ja veistettävä niihin salvaimet, ja sitten sijoitettava ne vanhain seinähirsien paikalle, jotka olisi revittävä pois. Ja täytyihän Käkriäisen totella viimein tuota alituista hoputtamista, niin kiireellistä, ettei hän oikein ennättänyt päättänsä raapia ennen työhön ryhtymistään. Ja sitten hän veisti hirsiä, jo hiukan kovettuneita. Ja kun pääsi vauhtiin, repi hän viime keväänä entiset lahoneet hirret seinistä pois ja pönkitti seinät vankoilta vitaposkilla, jottei tupa romahtaisi ihmisten niskaan.

Mutta siihen se pirtin korjaaminen ja kengittäminen taas jäi. Siellä tuvan takana sinistyvät nyt uudet hirret puolittain valmiina kehikolla, korkean ruohon sisässä. Ja onpa joku niistä kulkeutunut, mitenkä lieneekään ja missä tarkoituksessa, aina tuonne alas kujallekin, läävän eteen, pönkäksi sen välikön ovelle, jonka takana vuona nyt aamun hiljaisuudessa surkeasti määkii ja puolisokea kana laulaa kimeästi ja lyhyesti.

Siksi on nyt kesä asuttu saunassa, ja kettu tulee istumaan tuvan nokiselle pankolle.

Viides luku

Rosina eli Eufrosyne Käkriäinen katselee saunan nurkalla jalkojaan, jotka ovat jälleen koko kesän olleet pahasti pöhöttyneet ja joita kolottaa kipeästi. Varmaankin se tulee tuosta ainaisesta juoksusta, sillä hän se melkein yksinään pitää tässä talossa elämisen vireissä. Ja Rosina ajattelee:

No nyt sitä pitää tulla kaupungista sitä kolotiita ja korpinrasvaakin.

Sillä kaupunkiin hän on tänään lähdössä.

Ainakin kolotiita ja korpinrasvaa. Ja muitakin voiteita... Jos nuo nyt sitten auttaisivat ... siihen muuhun.

Ja Rosina huokaisee.

Mutta ainakin näihin jalkoihin, jotka ovat pöhöttyneet paksuiksi kuin pölkkyy, auttaa kolotii ja korpinrasva. Niitä ihmeellisiä voiteita ei nyt enää ole kotona.

Niitä oli hän kerran saanut eräästä Kenkkuinniemen mökistä, suutari Sinikanteleen eukolta, käytettäväksi silloisen nuorimpansa, Repekan pään rupiin. Ja sitten ne olivat näyttäytyneet sellaisiksi, että niiden pitää auttaa vaikka mihin. Jos Jopi saa hampaankolotuksen viimeisten maitohampaittensa koloihin, ei hänen poskiaa enää tervata eikä kääritä ratamonlehtiä poskelle, vaan pannaan hampaankoloon korpinrasvaa ja poskelle putelista kolotiita. Niin on tehty silloin, kun sitä mökissä oli. Jos Ananias on valittanut tavallista päankivistystään tahi isä Juutas pistävän kupeisiinsa, ja saattaahan se pistääkin, vaivaista miestä, hän kun on aikoinaan, nuorena, katkaissut toisen jalkansa, niin että hän liikkaa kuin lasten tekemä sahuriukko pöydän reunalla, päreestä vuoltu; ja jos

Rosinaan itseensä on sattunut paitsi tätä monivuotista jalkojen pöhötystä joskus ruusukin, lyöden hänet täyteen ikäänkuin rokkoa, ehkä paha-aikeisten tuttujen panemaa; taikka jos vanhin tytär Saara on saatettu ihmisten pilkan esineeksi, silmäämällä hänen takakannikkaansa iso paise, jotkut silmänneet, koska hän on ollut menneen kesän ja osan tätäkin kesää halkolotjassa laivamiesten huushollerskana, niin ei kuin pyyhkäise päälle korpinrasvaa ja kolotiita: ne auttavat. Jo seuraavana aamuna on rietta poissa. Sen voi uskoa se joka on nähnyt ja kokenut. Ihmekös tuo, kun on nimikin kolotii ja korpinrasva. Kolotii on kolotusta vastaan, ja korpinrasva on ruumiitakin syövästä otettu.

Sillä kolotuksen voiteella ja korpinrasvalla paransi Rosina viime vuonna vielä pahemmin pöhöttyneet jalkansa kuin nyt. Sitä ennen ei ollut tiennyt mitään näistä rohdoista, kunnes Repekan pää johdatti hänet pääsemään käsiksi hyvään lääkkeeseen. Ei ollut sitä ennen kolotiita eikä korpinrasvaa juoksemisesta pakottaville sorkillekaan, vaan parannettiin niitä silloin muulla. Saunan tulisessa löylyssä voidellun tervan rinnalla oli parhainta Rosinan oma rohto. Ei hänen itsensä keksimä, vaan Juutaksen neuvoma ja joidenkuiden vanhojen ihmisten Juutakselle opettama. Sitä käyttää hän nytkin, ja helpottaahan sekin edes hiukan, tällainen ilman aikojaan vain kotiliritys, kun sillä hautelee, varsinkin jos ottaa omaa, holaisee, saahan tuota. Ja vielä paremmin se auttaa, jos käy talvella vesittämässä johonkin paikkaan ja ottaa siitä paikasta multaa ja pitää mullassa jalkaansa päiväisen ajan. Niin sanoo Juutas Käkriäinen, ja hänellä onkin niissä asioissa kokeneen tietoja, vanhan kansan ihmisiltä saatuja. Ja tietää Rosinakin tämän auttavan jonkin verran. Mutta kolotiille ja korpinrasvalle ei ole voittanutta, joskin ne ovat liian tahmeita nielaista mahaan, niinkuin ne nyt ehkä parhaiten auttaisivat

Malakiastakin, sillä Malakiaksella on varmaankin matoja, joille nyt niillekin täytyy tuoda rohdot kaupungista. Ja itselleenkin rohtoja, ... muuta, ei pelkästään kolotiita ja korpinrasvaa.

Ja vieläkin eräs homma on hänellä kaupungissa. Ei siinä nyt muu auta tuon Juutas-raukan tähden!

Mutta nytpä tästä on jouduttavakin, kun kerran kaupunkiin aikoo! Jouduttava ja lennettävä! Kiidettävä niinkuin palava taula hännän alla. Ei ole aikaa pelata lampaidenkaan kanssa, jotka ovat juosseet kujan suusta Rosinan luokse, nähdessään hänet siellä saunan nurkalla. Niitä on viisi, kuusi lammasta, joukossa pari pässi-poikaa. Kilvalla ovat ne parahtaneet määkimään, makuupaikaltaan kallion pykämältä, jossa ne ovat viettäneet yönsä yhdessä laterissa, villattomat ja vasta kerityt, lämmittävän kiven suojassa. Siitä ne ovat kepsahtaneet määkien pystyyn ja kipottaneet Rosinan luokse. Nyt ne ympäröivät emäntänsä ja tavoittavat hänen sormiaan. Ja hän antaakin ensimmäiselle lampaalleen, antaapa toisellekin. Mutta kun ne kaikki ryntäävät häneen kiinni ja hyppivät terävillä sorkillaan hänen paljaita polviaan vasten, niin että ovat hänet kaataa, ei siinä ole lopulta muu edessä kuin täytyy suuttua. Ja Rosina huudahtaa tänä aamuna ensimmäiset kivakat sanansa:

»On siinä nyt enkelit laulamassa! Ettekö mene! Tässähän teille nyt...»

Ja hän antaa lampaille läiskyjä kämmenillään, hätyyttäen niitä pois. Ja nujuuttaa sarvista poikien vihaiseksi ärsyttämää isointa pässiä, joka tahtoo häntä puskea, kun ei ole saanut mitään suuhunsa. Nujuuttaa hiukan naurahtaen, niin että pässin otsaluut tuntuvat ruskavan.

Mutta sitten muistaa hän myöskin ainoan pienen vuonansa, jonka hento ja vapiseva initys kuuluu kujasta, kuuluu emonsa pehmeän äänen ohella. Sinne rientää nyt

Rosina, kalliolle päin, rientää kipunsa unohtaen ja minkä aamuisenjäykillä jaloillaan pääsee. Hän hätistelee takaisin muita lampaita, jotka juoksevat määkivänä parvena hänen perästään. Paiskaa hirsipönkän pois navetan välikön ovelta, säkättää vielä härnätylle pässille, ja pistäytyy sitä pakoonkin oven raosta sinne välikkään. Siellä antaa hän nyt lampaalle tuoreita leppäkerppuja, eilisiltana metsästä kantamiaan. Täksi päiväksi niitä on siellä vielä. Sitten puhelee hän lampaalle imettämisen huolista, sillä vuona on vasta parin viikon vanha. Ja vielä hellemmällä äänellä pakinoi hän karitsalle, jonka emo on saanut ajetuksi väkisin jalkeille, opettaessaan sitä kävelemään, jo niin nuorena, vaivaista. Oppisipa ihme senkin lapsi niin nopeasti! Eikä nyt pientä pikkoa uskalleta päästää edes metsään, lepikkoon, lepänlehtiä näppäisemään, kun siellä on nähty susia: niin, suu levällään juoksentelevia herrojen jahtikoiria. Eilenkin on nähty suuri ja punainen kutale, Jopi oli nähnyt. Ovat niillä herroilla elukat elätettävinaan, köyhien lampaita syömässä ... tällaisia pieniä pikko-parkoja! Mutta onpa Putkinotkossa rohkea pässi! Eiköhän se osaa jo rutaista sarvillaan koiria? Ainakin se pitää töminää jaloillaan, kun koira tulee. Se polkaisee jalkaa, ja iskee sinne, iskee tänne, ja sill'aikaa pääsevät muut lampaat juoksemaan kotiin, ellei hukkia, korvenhujeltajia, ole niin monta, että sittenkin lampaan tappavat. Niin tekivät viime kesänäkin. Silloin se vuona, sellainen vasta luotu kuin tämäkin, makasi metsässä kurkku auki, korahteli toista päivää, raukka. Lopettaahan se viimein täytyi ja heittää suohautaan. Ei tullut huomatuksi, että olisi vienyt vaikka kaupunkiin: aikaisemmin lopettanut ja sitten lennättänyt herrasväkien kattilaan. Nehän ne näet syövät sellaista kuin vastasyntyneet vasikatkin ovat. Phyi! Ammuttava olisi nuo koirat. Kunhan tässä Ananias tapaa ne

torvelo olalla, niin herkeävät, herjat, sellaisia pieniä runtelemasta ... että pikko pääsee metsään pikittämään...

Vuonaa hyväillessään ja emälamasta ruokkiessaan on Rosina sattunut koskettamaan hameensa helmalla Putkinotkon ainoaa kanaakin, joka on istunut yönsä ylisille nousevien tikapuiden alimmalla kapulalla, se kun ei enää pääse korkeammalle, niin vanha se on. Siinä se on laulanut aamuvirttänsä. Ja haarustellut siitä alas ja ollut joutua lampaiden ja Rosinan jalkoihin, se puolisokea.

Siitä hameen huiskauksesta kana suuttuu. Se kipastuu kotkottamaan ja avaa lyhyet siipensä kuin lentääkseen silmille. Rosina katsahtaa kanaan ja huudahtaa:

»Mitäs sinä rotkotat, mokomakin...! Vaikkei ole takapäässä kuin kynäntynkiä. Voi sinua, raiskaa! Niin sokea, ettei osaa enää nokkia suoraan, jos mistä silmällään syömistä erottaisi, vaan toksii kupista syrjään ja tyhjää maata. Ja niin liikkuu, pyrstötön kana, kuin kaalin kerä. Jalatkin ovat kankeat ja paksut, ja valkeat kuin mitkä kaalin kannat. Ja varpaat ovat venyneet hirmuisen pitkiksi. Ja kuhmuiset ne ovat ... kihtikö heissäkin lienee? Mutta sisu on kuin vanhalla akalla ... äidillä, hyvälläkin! Annas, jos paiskaan tuon kerpun päällesi, niin märkä sija jää enää kanasta! No, enpä hennokaan paiskata ... kun olet tämän paikan ainoa kana! Olihan niitä ennen muitakin, joskin sodalla ja telmeellä. Päivät se Juutas-raukka vahti niitä tupakkamaansa vieressä. Ja jos kana nokkasi yhtäkin tupakankukkaa, niin silmät paistoivat punaisina tupakkamiehen päässä. Ja hän uhkasi lyödä sorkista seinään jokaisen kanan, hihii. Ja hän uhkasi polttaa koko mökin!»

Mutta sittenhän veivätkin ketut ja haukat kaikki kanat paitsi tämän yhden. Eikä sitten ole maksanut vaivaa hankkia uusia, Juutaksen ja kettujen vihattaviksi.